

אופנהיים משה (משה אפ)

נולד ב-25.12.1926 בנידראולה, גרמניה

עלה לארץ ב-1939

התגייס לפלמ"ח ב-1943

הצטרף לפלי"ם ב-1945

עליתי ארצה מגרמניה בגיל 13 בערך, 3 חודשים לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה. הגעתי לחיפה ב-20 בדצמבר 1939. אחי, שהיה 3 שנים מבוגר ממני עלה 3 חודשים לפני עם "עלית הנוער". הורי ושתי אחיותיי הושמדו על ידי הגרמנים. הדבר נודע לי מאוחר יותר.

בשנת 1940 הצלחתי להתקבל כתלמיד בבית הספר המקצועי "מכס פיין" בתל-אביב, והתחלתי ללמוד מסגרות. בשנים 1941-1942 היתה סכנה של פלישת הגרמנים לארץ ישראל, ממצרים ומכיוון הים, בפקודו של גנרל רומל. הייתי אז צעיר אבל התגייסתי כמעט עם כל הכיתה ל"הגנה". נשבענו אמונים אצל יהודי בשם אל-דמע בשכונת בורוכוב בגבעתיים. אל-דמע היה מנהל גמנסיה "הרצליה" בתל-אביב.

התחלנו באימונים: נשק קל בלילות ושדאות בשבתות. פעמים רבות יצאנו לשמירה על מקומות אסטרטגיים, שלא יצניחו צנחנים גרמניים בעיקר בסיבות עוינות. השיא היה בחופש הגדול בשנת 1942. נלקחנו, מחלקה שלמה של החי"ש (חיל שדה) למחנה תל-ליטוינסקי (תל השומר). נשבענו אמונים למלך האנגלי כדי שנוכל התאמן בנשק של תחנת משטרת הישובים. נקראנו אז ה"ספיישלים". בתום האימונים שם קראו לנו חי"ש מגוייס. חזרנו ללימודים ולמזלנו רומל לא הגיע ארצה...

עם תום הלימודים, ב-1.5.1943 התגייסתי לפלמ"ח. המגייסים שפקדו כמעט מדי יום את בית הספר היו ישראל גלילי ז"ל, בני מרשק ז"ל וחיים גורי.

אני רציתי להתגייס למחלקה הגרמנית. בפלמ"ח, עברתי בחינות וגם נראיתי מתאים, אבל, ביום הגיוס נשלחתי לאשדות יעקב ונאמר לי כי המחלקה הגרמנית מלאה. יותר מאוחר נודע לי שהסיבה היתה שונה. מטה ההגנה יחד עם מוסדות הישוב החליטו אז לגייס את המחלקה הגרמנית לצבא הבריטי כדי לעזור לבריטים במלחמה נגד הגרמנים ומטה הפלמ"ח החליט שלא להגדיל יותר את המחלקה הגרמנית.

פלוגה א'

התייצבתי באשדות יעקב והצטרפתי לפלוגה א' של הפלמ"ח. מפקד הפלוגה היה מרט, המ"מ הראשון שלי היה אסף שמחוני ז"ל והמ"כ הראשון היה חיים גורי (אחרי מרט קיבל את הפלוגה נחום שריג).

התחלנו בחיי שגרה של עבודה ואימונים. בדרך כלל חלוקת הזמן היתה שבועיים עבודה ועשרה ימי אימונים. כך עברה כמעט שנה וחצי ללא אירועים מיוחדים. אחר כך התחלפו הפלוגות: פלוגה א' עברה מעמק הירדן למפרץ חיפה, יגור, גבת ורמת יוחנן. פלוגה ג' עברה במקומו לעמק הירדן, אשדות יעקב, אפיקים וכינרת.

לאחר תקופה של חצי שנה ביגור, הגיע אלי לילה אחר משה ליפסון (נחשון) והודיע לי שלפי הפקודה של נחמיה שיינ ז"ל (אז מ"פ פלוגה א'), עלי לנסוע בבוקר לאיילת השחר ולהתייצב בחוליה. ידעתי מעט מאוד על החוליה. בבואי לאיילת השחר התברר לי ולכל נציגי הפלוגות האחרות שעבודתנו היא לקבל מעפילים מארצות ערב על גבול ישראל ולהובילם לאיילת השחר. ההעברות נעשו ע"י אנשי המחלקה הערבית של הפלמ"ח, בעיקר לכפר סאלד וכפר גלעדי. כשהתרכזו באיילת השחר קבוצה של כ-20 איש הבאנו אותם במשאית עד למרחק של 3 ק"מ לפני מחסום ראש פינה. את המחסום לא ניתן היה לעבור ללא תעודות מתאימות לכן המעפילים הורדו שם מהמשאית

והובלו בדרך לא דרך עד לראש פינה. שם חיכה לנו ידיד שהכרתיו עור מפלוגה א' - שרי, רזרביסט של הפלמ"ח וגם חבר אג"ד.

מראש פינה, באוטובוס, הועברו המעפילים לקיבוץ יגור דרך כפר חסידים משום שלא ניתן היה לעבור דרך הצ'ק פוסט לפני חיפה.

ביגור צוידו המעפילים בתעודות מתאימות ונשלחו עם ליווי לחיפה. כאן כמעט וקרתה תקלה. אני ועוד שני חברים מהפלמ"ח הגענו ליגור בליל הפריצה לעתלית והיתה סכנה שהמשק יוקף ע"י כוחות צבא ומשטרה בריטים. אבל, שוב, הכל עבר בשלום ואיש לא שילם על חוסר התיאום. מאיילת השחר נשלחנו, שלושה אנשים (אחר מהם היה יוסף בן סעדיה מאשדות יעקב) לגליל המערבי. הבסיס היה בקיבוץ חניתה. יצאנו יום יום לסיורים מחניתה, מצובה ומקיבוץ אילון על מנת להכיר את כל השבילים כדי שנוכל להעביר את הפליטים, כשיגיעו, לנהריה ומשם, ברכב ליגור. את הכביש בין חניתה לנהריה לא ניתן היה לעבור ללא תעודות מתאימות שכמובן לא היו בידי הפליטים.

היו לנו שטרות של 5 ל"י בכיס "שוחד" היות ונאמר לנו שכל מי שיילקח פעם אחת למשטרה לחקירה לא יוכל להישאר בחוליה ויצטרך לעזוב.

כשזרם הפליטים מארצות ערב פסק כמעט כליל ביקשתי העברה לפלוגה הימית. לאחר תקפת המתנה לא קצרה הודיעו לי שהתקבלתי לפלוגה י' לקורס 5.

פלוגה י', גדוד "הפורצים", "חטיבת "הראל"

קורס 5 היה קורס ארוך ביותר כיוון שבאמצע, עם הגעתה של האניה "ברל כצנלסון" (דימיטריוס) נעצרו 12 מאנשי הקורס (12 הדייגים) ביניהם יוס'ה הובר ז"ל, שהיה המדריך שלי בקורס ונמרוד אשל. בהמשך הקורס יצאנו גם לפעילות יבשתית.

יצאנו מקיסריה לתקוף את משטרת גבעת אולגה. מפקד הפעולה היה מוריס ומפקד החוליה שלי היה שלמה מילר ז"ל, מגבעת השלושה שנהרג מאוחר יותר בפעולת תגמול ע"י פתח תקוה, בפג'ה. אני הייתי המקלען, עם מקלע ברן. עם גמר קורס 5, שכלל גם השתלמות מדריכים ומפקדי סירות, הגענו לקיבוץ מעברות, ומיד, עוד בטרם הספקנו להניח את הציוד שלנו יצאנו לביתן (ביתן אהרון של היום), שם הצטיידנו בנשק ומיד יצאנו להתקפה על מחנה ה-F.M.P. בכפר ויתקין. מפקד החוליה שלי היה מולה כהן (זה היה בליל "שרונה").

ממעברות יצאנו גם לעין החורש, ומשם המשכנו 12 איש בפיקודו של "סרגי" לכיוון קקון ליד טול כרם. המשימה היתה פיצוץ מסילת הברזל ב-6 מקומות.

הנחנו שקיות של T.N.T. על המסילה, הדלקנו את הפתיל והסתלקנו. נשמעו פיצוצים עזים ויריות של השומרים (איש לא נפגע).

פרשת הנשק

באחד הימים נקראתי אל מפקד פלוגה י' (אם אינני טועה היה זה אברהם זכאי) שהודיע לי כי בפלוגה י' זקוקים לנשק שיהיה אחראי על נושא הנשק, ובתור בוגר בית ספר מקצועי נראה לו כי אני מתאים לתפקיד. כמובן שהסכמתי לקבל על עצמי את התפקיד ומאותו היום הייתי נשק פלוגה י' (הפלוגה הימית).

הייתי אחראי על כל הנשק של הפלוגה והיה הרבה... התפקיד היה מעניין וקרר לי כמה דברים מרתקים.

יום אחד הביאו לקיבוץ מעברות 3 מוקשי ים ונתבקשתי למלאם בגלניט.

המוקשים שמשו להטבעת סירות משטרה. התחלנו בביצוע המשימה אבל שכחנו שאסור ללוש את החומר בידיים לא מוגנות. סבלנו כמה ימים מכאב ראש איום ונורא...

היה ברשותי, כמעט באופן קבוע, טנדר של הפלמ"ח עם סליק (מכונת הלחמה) שהיה כולו ניתן לפתיחה ומלא בנשק. כאשר התקרבה ספינת מעפילים לחופי הארץ היו מגבשים במטה הפלוגה, שישב בדרך כלל בקיבוץ ד' ע"י חדרה, תכנית להכנת כמות הנשק וכיוון האנייה ליעד מסויים. העבודה היתה רבה:

היינו צריכים להוציא בלילה את הנשק מהסליק העמוק, לנקותו משמן ולהכינו לפעולה, ועל פי רוב להכניסו לסליק עליון (פחות עמוק) ורק למחרת להובילו למקום ההורדה של האנייה. לצערי, הרבה מהאניות נתפסו ע"י הצי הבריטי בטרם הגיעו לחוף.

אחת הפרשיות היתה פרשת בואה של האנייה שבתאי לוז'נסקי לקיבוץ ניצנים בדרום. כיוון שהוחלט על הצטיידות בנשק של כמעט שתי פלוגות קבלתי טרנספורטר של ההגנה עם "ולסים" להידוק זפת בכביש. מלאנו אותם בכל הנשק ויצאנו לקיבוץ ניצנים. בביקורת במעבר המחנה הבריטי, התפלאו קצת מה עושים בקיבוץ ניצנים, שאין בו כמעט כבישים, עם ה"ולסים" אבל נתנו לנו לעבור. עם חשיכה חולק הנשק בין אנשי הפלמ"ח (כמעט שתי פלוגות) ואז התברר שהספינה נתפסה ע"י הבריטים בהגיעה לחוף. כן התברר לנו כי גדודי הצבא הבריטי מתכוננים להקיף את כל האזור. הוחלט להחזיר את כל הנשק לסליקים וניתנו פקודות מתאימות. הכנסתי בעזרתם של כמה חברים את הנשק ל"ולסים" ועד שהבריטים התקרבו כל הנשק היה מוסתר.

הבריטים עצרו את כל המעפילים שהיו על האנייה ואת כל האנשים הרבים מאזור הדרום שבאו לעזרת המעפילים ויחד עם אנשי הפלמ"ח התערבבו בקהל המעפילים כדי להקשות על הבריטים את הזיהוי של כולם. אנשי הפלמ"ח קיבלו הוראה מפורשת שלא להזדהות, לשרוף את תעודות הזיהוי שלהם ורק להכריז במקרה ונדרשו לכך: "אני יהודי מארץ ישראל".

כמובן שמילאנו את כל הפקודות, אבל אני זוכר כי מפקד פלוגה י' (אם זכרוני אינו מטעני היה זה יוסוף), אמר לי לא לשרוף את תעודות הזיהוי שלנו. לא שרפתי את התעודה אלא הנחתי אותה בין הגרב לסולייט הנעל. בכל זאת ישבתי יומיים במחנה ניצנים עם עוד הרבה יהודים. לאחר יומיים שוחררנו, תפסנו טרמפ לגדרה ומשם כל אחד פנה לבסיסו. הבריטים ארגנו שיירת מעפילים שייעדה חיפה כדי לגרשם משם לקפריסין.

הפלמ"ח תכנן לתקוף את השיירה אבל הבריטים הריחו כנראה שמשוהו חשוד, ושינו את מסלול השיירה. במקום לעבור דרך בית ליד הובילו את השיירה דרך קלקיליה וטול כרם.

הבעיה אחר כך היתה להחזיר את הנשק מניצנים לקיבוץ מעברות כשהוא מוחבא בתוך הסליקים (הולסים). חששתי שהאנגלים עלולים לחשוד ולשאול את עצמם מה קורה פה... הולסים הובאו לניצנים לפני בוא האנייה, האנייה הגיעה, ושום כביש לא נסלל בניצנים... לכן דרשתי ממטה הפלמ"ח לשלוח סליק אחר ובאמת הצעתי התקבלה. שלחו לי אליבטור של מכבש עם מכונת אחרת. העברנו את הנשק והכל עבר בשלום.

פרשיה מעניינת אחרת היא פרשת מעצרים של שני בריטים ע"י אנשי אצל"ל באזור נתניה.

לחוף קיבוץ שפיים היתה אמורה להגיע אנייה. הבריטים הציבו מחסומים על הכביש מחדרה עד צומת רעננה במרחק של 3 ק"מ בין מחסום למחסום. אנחנו נוסעים בכביש עם מכונת הלחמה מלאה בנשק (רוב הזמן הנהג היה שמחה פלק ממושב מרחביה). היינו לבושים, כמו תמיד, בבגדי עבודה כחולים של מסגרים. היו לנו חלקי צינורות וחלקים אחרים שעזרו לנו להיראות כמו אינסטלטורים. כך נסענו עד סיבוב רעננה. שם עלה קצין צבא סקוטי עם חצאית על חלקו האחורי של הטנדר והחל דופק על המכונה, שם את האוזן ומאזין... חשב שאולי נמצאים שם האנגלים, על נשק לא חשב בכלל...

הרפתקה קטנה נוספת קשורה במוקש שהוטמן במכשיר כיבוי: באחת הספינות הגדולות שכוננו לתל-אביב הוחלט למקש את אחד המטענים שהונחו, ע"י מוקש הרמה. נשלחתי ע"י חיים זינגר, אז קצין החבלה של הפלמ"ח, לעין השופט - שם התקיים קורס חבלה כדי להביא מוקש הרמה (ספר). עטפתי את המוקש בסמרטוט והכנסתי למכשיר כיבוי האש בטנדר. היינו צריכים לעבור את חיפה. ברחוב הראשי של חיפה עצרה אותנו חוליית משטרה. הם הכירו את הטנדרים של ההגנה. בדקו לנו הכל: אורות מראי כיוון וכו' והכל היה בסדר. לבסוף לקח השוטר

הערבי את מכשיר כיבוי האש וניער אותו, שמע רעש אבל הברז לא פעל, כמוכן. הוא רשם לנו רפורט אבל איש לא הצליח לפענח מה היה רשום שם... הגענו למשפט בחיפה. האשמה היתה - אחזקת ברז במצב לא תקין... קבלנו קנס כספי קטן והסתלקנו משם שמחים בחלקנו...

כך נמשכו עלילותינו עד קרוב למלחמת השחרור. אחר כך הוקם הגדוד הרביעי שכלל גם את פלוגה י' ומטה הגדוד עבר לשרונה, ע"י תל אביב.

סמוך למבצע "נחשון" קיבלתי הוראה להעביר את כל ענייני הנשק בשפלה - סליקים שהיו בעיקר בקיבוץ מעברות - לבחור בשם אמנון לדרר מקיבוץ חפציבה. עליתי עם גדוד 4 לירושלים ועד להפוגה הראשונה שימשתי נשק של גדוד זה. זה לא היה תפקיד פשוט משום שלא היה מספיק נשק. (למרות שקיבלנו נשק מצ'כיה).

בהפוגה הראשונה נשלחתי ע"י יוס' טבנקין ז"ל לקורס קצינים ומסיום הקורס ועד לפירוק הפלמ"ח נלחמתי באיזור ירושלים בעיקר ובאיזור עוג'ה אל חפיר ורפיח.

זה רק חלק ממעללי הנשק של פלוגה י' ועוד הרבה סיפורים לא סופרו בגלל הגבלת זמן ומקום. עם פירוק הפלמ"ח נשאר הסגל של חטיבת הראל במחנה בילו עוד כחצי שנה עד לפירוק גם של הסגל. משם נשלחנו לקורסים שונים של צה"ל.

כך התגלגלתי למרגמות 120 מ"מ ותותחנים. יותר מאוחר נקראתי להיות שופט בבית דין צבאי ובסוף שרתתי במחלקת היסטוריה של צה"ל, השתתפתי עוד במלחמת שלום הגליל ב-1982 בדרגת רב סרן.